

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- ✓ 15-17. yy felsefesinin ortaya çıkışı
- ✓ Çeviri faaliyetleri
- ✓ Rönesans nedir?
- ✓ Skolastik düşünce ile modern düşünce ayrımı
- ✓ 15-17. yy felsefesinin temel problemleri

15-17. YÜZYIL

FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

15. -17. yüzyıl felsefesini anlayabilmek için 12. yüzyıl çeviri faaliyetlerine ve Orta Çağ felsefesine bakmak gerekir. Çünkü bu felsefenin ortaya çıkmasını sağlayan faktörleri ve gelişmeleri görmeden bu felsefeyi anlayamayız.

12. Yüzyıl Çeviri Faaliyetlerinin 15. -17. Yüzyıl Felsefesine Etkisi

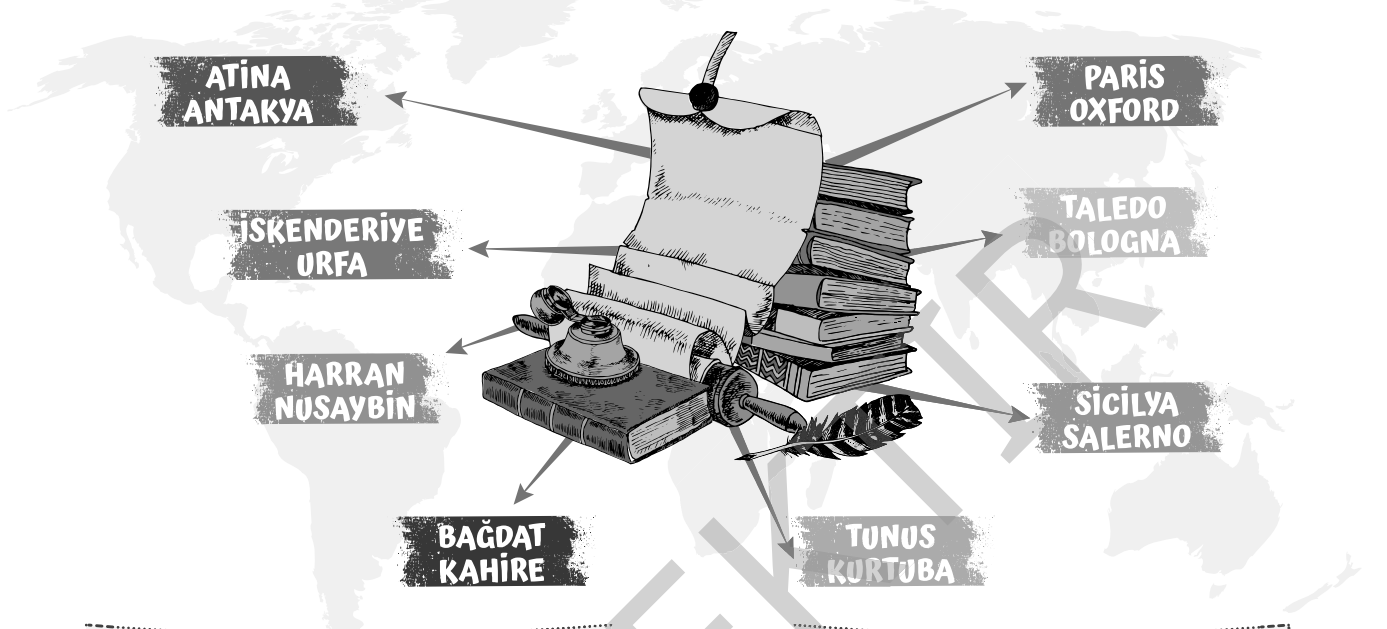
Medeniyetler aniden ortaya çıkmaz, her medeniyet kendinden önceki medeniyetin birikimleri üzerinde yükselir. Medeniyetler arasındaki alışverişi sağlayan ve bir medeniyeti insanlığın ortak medeniyetine bağlayan en önemli köprü çeviri faaliyetleridir.

Örneğin antik Yunan felsefesinin oluşum sürecinde Sümer, Mısır ve Fenike medeniyetinden yapılan çeviriler etkili olmuşken Batı medeniyetinin oluşum sürecinde özellikle Arapçadan Latinceye yapılan çeviriler etkili olmuştur.

9-12. yüzyıl arasında Abbasi halifelerinin talimatları doğrultusunda Süryani, Arap, Farsî ve Hint çevirmenler sayesinde birçok felsefi eser Arapçaya çevrilmiştir. Harun Reşit Dönemi'nde fethedilen yerlerden getirilen eserler, Bağdat'ta Beyt'ül Hikme adında kurulan kütüphanede toplatılmıştır. Özellikle Abbasi halifesi Mensur tarafından Beyt'ül Hikme'de başlatılan çeviri faaliyetlerinde Aristoteles'in mantık alanına ait eserleri çevrilmiş, burası bilim ve felsefe akademisi hâline getirilmiştir.

Batıda yapılan çeviriler genel olarak 12. yüzyılda Afrikalı Konstantin'in Tunus'tan getirdiği tıp alanındaki eserleri Salerno'da Latinceye kazandırmasıyla başlamıştır. Zamanla çeviri hareketi Almanya ve Fransa'ya yayılarak 14. yüzyılda bütün Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Bu etkinin oluşumunda Anadolu coğrafyasının da payı vardır. Yunancadan Farsçaya çevrilen eserler, Tebriz ve Trabzon üzerinden Anadolu ile Bizans'a geçmiştir.

ÇEVİRİ MERKEZLERİ

Çeviri merkezlerinin kurulmasıyla Batı'da İslam filozoflarının görüşleri 17. yüzyıla kadar güçlü etkisini sürdürmüş ve üniversitelerde "İbn Rüşdcülük", "Avicenna Ekolü" gibi adlandırılmalar yapılmıştır.

Çeviri faaliyetleri iki kültürün etkileşimi ile antik Yunan felsefesi Batı tarafından öğrenilmiş bu da ileride Rönesans'ın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Batı öncelikle İslam ilimleri, antik Yunan, Hint ve Mısır eserlerini Arapçadan kendi dillerine çevirmiştir. Çeviride ulaşılan kitap, buluş, harita ve aletler Avrupalı bilim insanları tarafından kullanılmış ve geliştirilmiştir. Bu durum, Avrupa'daki bilim çalışmalarında tekniğin de ilerlemesine katkıda bulunmuştur.

Rönesans Felsefesinin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Faktörler

1

İslam coğrafyasından yapılan çeviriler

2

Pusula ve barutun kullanılması

3

Kilise ve burjuvazinin çatışması

4

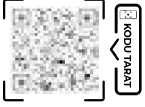
Coğrafi keşifler

5

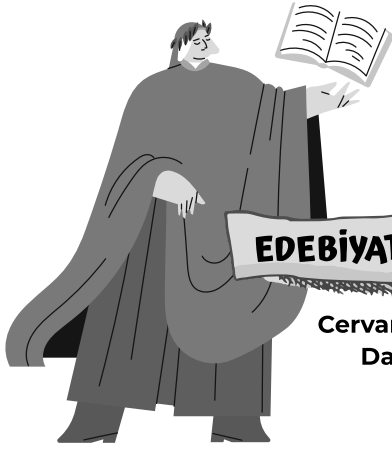
Matbaanın bulunması

6

Edebiyat ve sanat alanındaki gelişmeler

DEĞİŞİMİN İLK İZLERİNİ SANATTA GÖRÜYORUZ

EDEBİYATTA

Cervantes ve Dante

RESİMDE

Raphael ve Leonardo da Vinci

MİMARİDE

P. Bramante

HEYKELDE

Michelangelo

TİYATRODA

Shakespeare

15-17. YÜZYIL FELSEFESİ

15-17. yüzyıl felsefesini, MS 2-MS 15. yüzyıl felsefesinin devamı olarak görmek hatalı olur.

Çünkü 15-17. yüzyıl felsefesi çoğunlukla o dönemin reddedilmesine dayanır. Akıl giderek inançtan bağımsızlaşmış ve bu dönemin karakteristiğini oluşturmuştur.

15-17. yüzyıl felsefesi, bir önceki dönemin düşünsel yapısından kopuşun başladığı ancak hâlâ izlerinin görüldüğü geçiş dönemidir.

RÖNESANS NEDİR?

Rönesans "yeniden doğuş" anlamına gelir. Peki yeniden doğan nedir? Yeniden doğan özellikle 12. yüzyıl çeviri faaliyetleri sonucunda keşfedilmiş olan Antik Çağ düşüncesidir.

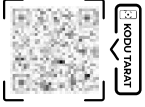
Yani bireyselliğin, insanın, hümanizmin, sanatın, bilimsel düşüncenin, aklın, bilginin önem kazandığı bir dönemdir.

Rönesans felsefesi, din merkezli felsefeye, dogmatizme yani skolastik düşünceye tepkiyi ifade eder.

Orta Çağ boyunca her şey "öbür dünya içindir" anlayışı hâkimdi ve dünya bir sınav yeri olarak düşünülürdü.

Rönesans'ta ise bu dünyanın önemli olduğu, insan için olduğu görüşü hâkim olmaya başladı. Böylece insan bu dünyada iğreti değil, bu dünyanın merkezine yerleşmiş oldu. Bakışlarını göklerden alarak ufuklara yöneltti.

Bu dönemde insanoğlu doğaya egemen olmanın en önemli aracının bilgi olduğunun farkına varmış ve bilimsel araştırmalar hız kazanmıştır.

RÖNESANS

✓ İnsanı evrensel bir organizmanın renksiz bir üyesi olmaktan kurtarıp onu kişiliğini arayan, benliğin renklerini bütün canlılıklarıyla ortaya koymak isteyen birey olarak yaratmıştır. Rönesans bireycilik çağıdır.

✓ Zihniyet dönüşümlerinin yaşandığı, toplumsal hayatta köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir.

✓ Bireyselliğin, bu dünyanın, bilimin, aklın önem kazandığı ve insanın kendi üzerine eğildiği, kendini keşfettiği bir dönemdir.

SKOLASTİK DÜŞÜNCE ile MODERN DÜŞÜNCEİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

✓ Skolastik felsefe, 8-15. yüzyıl arasındaki Hristiyan felsefesi için kullanılan terimdir. Terim anlamı "okul felsefesidir."

✓ Skolastik felsefede teoloji egemendir. Felsefi açıklamalar dinsel kabullerin doğrultusunda yapılmaktadır.

✓ Akıl-inanç probleminde aklın yetersizliği vurgulanmış, bu eksikliğin inançla tamamlanabileceği düşünülmüştür. Sadece aklın yetersizliği değil bireyin de yetersiz olduğundan Kiliseye tam bağlılığın esas alınması gerektiği savunulmuştur.

✓ Skolastik düşüncede bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmamış, doğaya yönelik açıklamalarda Aristoteles'in fiziği tartışmasız olarak doğru kabul edilmiştir. Modern düşüncede ise sorgulama, eleştiri ön plana çıkmıştır. Doğa araştırılmaya değer bir alan olarak görülmüştür.

✓ Modern düşünce, felsefeyi bilimi ve bilimsel yöntemi temele alan düşünce sistemidir. Birey ve bireyin düşüncesi tüm yönleriyle öne çıkarılmıştır. Aklın, bilimsel yöntemi kendine kılavuz etmesi beklenmektedir.

SKOLASTİK DÜŞÜNCE

- Felsefenin temel konusu dindir.
- Felsefenin görevi, Kilisenin dogmalarını anlaşılır kılmak ve bunları aklıla desteklemektir.
- Din, bilim ve felsefeye egemendir.
- Bilim, Tanrının yarattığını anlamak için önemlidir.
- Toplumsal hayatın tüm unsurları dine bağlıdır ve öteki dünya önemlidir.
- Tanrı (inanç) merkezlidir.
- Birey geri plandadır.
- Düşünürler Kiliseye bağlıdır. Hukuk Kilisenin etkisindedir.
- Kendi içinde kapalı bir sistemdir.

MODERN DÜŞÜNCE

- Felsefenin temel konusu insan, doğa ve evrendir.
- Felsefe dinin hizmetinden çıkmış akıl temele alınmıştır.
- Bilim ve felsefe dinden ayrılmış, laikleşmiştir.
- Bilim, sağlayacağı yarardan dolayı önemlidir.
- Toplumsal hayat dünyevidir.
- İnsan merkezlidir.
- Birey ön plana çıkmıştır.
- Düşünürler Kiliseye bağlı değildir. Hukuk alanında devlet belirleyici unsurdur.
- Tek bir sistem değil, sistemler çokluğu görülür.

1400

15-17. YY FİLOZOFLARI

• NICCOLÒ
MACHIAVELLI

• NICOLAUS
COPERNICUS

• THOMAS
MORE

1500

• MICHEL DE
MONTAIGNE

• FRANCIS
BACON

• WILLIAM
SHAKESPEARE

• GALILEO
GALILEI

• THOMAS
HOBBS

• RENÉ
DESCARTES

1600

BLAISE
PASCAL

• BARUCH
SPINOZA

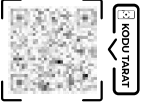
JOHN
LOCKE

ISAAC
NEWTON

• GOTTFRIED
WILHELM LEIBNIZ

15-17. YÜZYIL FELSEFESİ (RÖNESANS FELSEFESİ)

15-17. YÜZYIL
FELSEFESİNDE

ÖNE ÇIKAN
SORUNLAR

HÜMANİZM

KARTEZYEN
FELSEFE

BİLİMSEL
YÖNTEM

HUKUK
FELSEFESİ

HÜMANİZM

İnsana saygıyı temele alan, din yerine insanı merkeze alan, sorgulayan, hoşgörüye dayanan, değişime açık bir düşüncedir.

Hümanizm insanın merkeze alındığı ve aklın ön plana çıkarıldığı bir yaklaşımı ifade eder.

İnsanı arayan, insanın özünü, dünyadaki yerinin ne olduğunu araştıran çalışmalara Rönesans'ta hümanizm adı verilmiştir.

Hümanizm İtalya'da doğmuştur.

Temsilcileri: Petrarca, Erasmus, Montaigne, Dante'dir.

Hümanizm düşüncesi, insanı Orta Çağ'ın dogmatik etkisinden uzaklaştıran ve antik Yunan felsefesine geri götüren bir düşünce sistemidir. Bu geri dönüş insanın ve evrenin yeniden yorumlanmasıdır.

Bu yeni hayat anlayışı, dinden bağımsız bir kültürün kurulmasını ifade eder.

KARTEZYEN FELSEFE

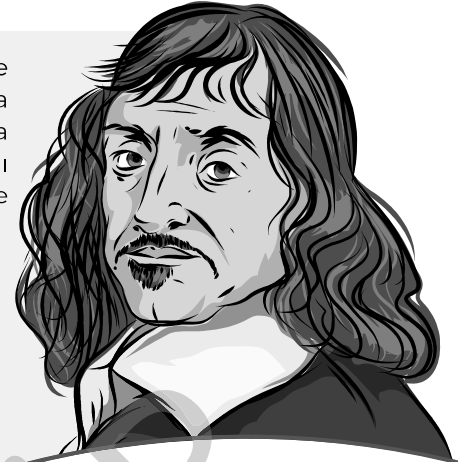
17. yüzyılda Descartes'in geliştirmiş olduğu bir yöntemdir. Amacı kesin bilginin varlığını ortaya koymaktır.

Bu yöntem, her türlü bilgiden şüphe duymak suretiyle yanlışlardan kurtulup sağlam bir temele ulaşmayı ve bu temele dayanarak doğru bilgilerin oluşmasını içerir.

Descartes, bütün bilgilerden şüphe ederek kendisinden şüphe edilmeyen bilgilere ulaşmaya hedefler. Bu şüphe; septiklerde olduğu gibi mutlak değil, metodik bir şüphedir. Şüphe amaç değil, araçtır.

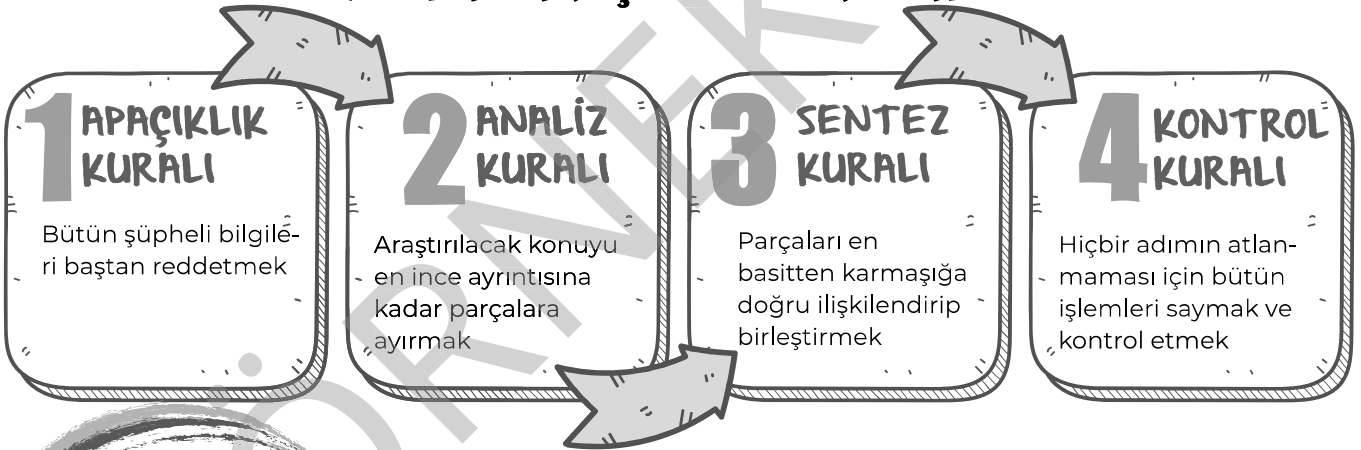
15-17. YÜZYIL FELSEFESİ (RÖNESANS FELSEFESİ)

- ✓ Metodik şüpheyi kendi üzerinde deneyen Descartes, bildiği ve duyumsadığı her şeyden kuşku duyabileceğini ancak son noktada kuşkudan, kuşku duymakta olan kendinden ve tüm süreç boyunca gerçekleştirdiği düşünme eyleminden asla kuşku duyamayacağını belirtir. Bu durumu “Düşünüyorum, o hâlde varım.” sözüyle ifade eder.
- ✓ Dolayısıyla insanın akıl yoluyla kesin bilgilere ulaşabileceğini ve bu bilgilere dayanarak yaşamı boyunca elde ettiği bilgilerin doğruluğunu ortaya koyabileceğini iddia eder.
- ✓ Descartes’ın kartezyen felsefesi düşünen “ben”i temele alan, onu özneleştiren bir sonuç doğurur. Bilginin merkezinde olan özne, varlık hakkındaki gerçeklerin bilgisini akıl yoluyla elde etmeye çalışır.

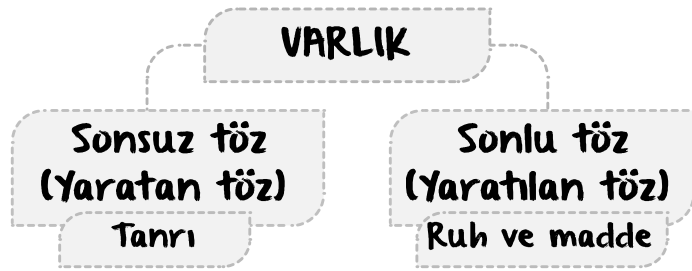
Rene Descartes (1596-1650)

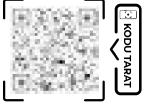
DESCARTESİN METODİK ŞÜPHE YÖNTEMİNİ UYGULAMAK İÇİN DÖRT KURAL

Bu yöntemle gerek deneyimle edinilen gerek aklın verdiği bütün bilgilerden şüphe ederek kendisinden şüphe edilmeyen kesin bilgilere ulaşmayı hedefler.

Ayrıca Descartes'e göre varlık alanında iki ana töz vardır: yaratan töz ve yaratılan tözler. Yaratan töz, kendinden başka hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve her şeyi yaratan sonsuz tözdür. Yaratılan töz ise birbirine indirgenemeyen iki alt tözden oluşan ve aynı zamanda sonlu olan ruh ve madde tözleridir. Ruh akla karşılık gelen, düşünen; madde ise uzayda yer kaplayan tözdür. Dolayısıyla Descartes, düalist bir anlayış sergiler.

DEVLET VE HUKUK FELSEFESİ

- Orta Çağ'da Kilise kaynağını Tanrı'da bulduğu için kendisini bütün siyasi kurumların üstünde sayıyordu. Rönesans'la birlikte uluslar kendi bilinçlerinin farkına varınca Kiliseye karşı ayaklanmış ve Orta Çağ devletlerinin birlikli yapısı yıkılıp yerine ulus devletlerin ortaya çıktığı bir dönem başlamıştır.
- Ulus kimlik bilinci ve reform hareketleriyle birlikte devlet ve hukukun önemi artmış, Kilisenin önemi azalmıştır.
- Bu dönemde ortaya çıkan huzursuzluklar ve düzensizlikler insanların nasıl bir toplumda yaşayacakları problemini de ortaya çıkarmıştır.
- Bu dönemde öne çıkan düşünürler Machiavelli ile T. Hobbes iken öne çıkan yaklaşımlar ütopyalardır.

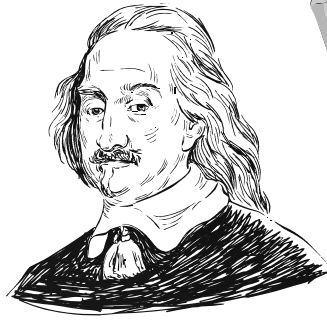

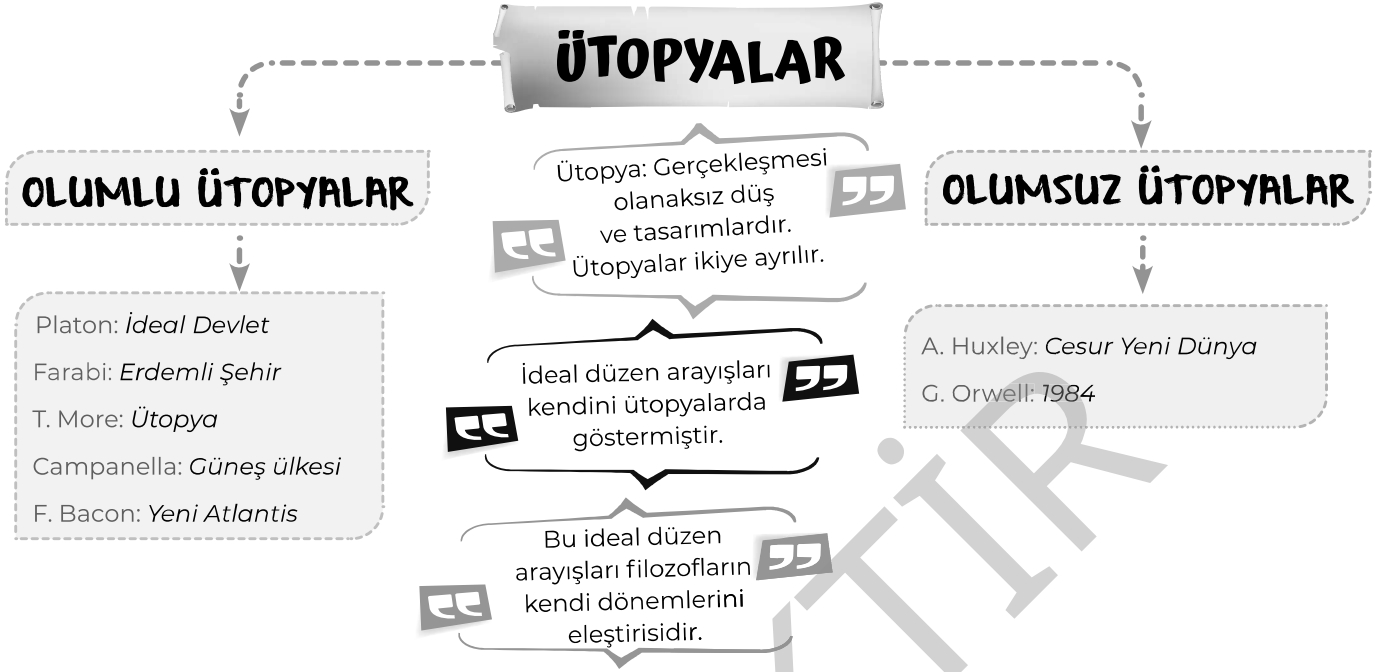
NICCOLO MACHIAVELLI

- Ona göre devlet bir ulusa dayanmalı ve Kilise karşısında bağımsız olmalıdır.
 - Hukuk, din dogmalarından değil, doğrudan doğruya devletin özünden türetilmelidir.
 - Devletin başında bulunan prens mutlak güç sahibi olmalı ve devletin varlığını devam ettirmek için her türlü yola başvurmalıdır. Önemli olan devlettir.
- Machiavelli Prens adlı kitabında önemli olanın devleti yaşatmak olduğunu söyler ve **"Amaca ulaşmak için her yol mübahtır."** der. Yani devlet güç ve iktidar için her türlü hileye başvurabilir.

THOMAS HOBBS

- Ona göre insanoğlu doğası gereği bencildir ve sürekli kendini düşünür. Bu yüzden çıkarlar çatışır. Herkesin herkesle savaş durumu başlar. Bu da insanın varlığını güven içinde sürdürme anlayışına aykırıdır. Yapılması gereken insanların güvenliği sağlayacak bir yapı oluşturmaktır. Bu da devlettir.
- Toplumsal bir sözleşme ile devlet oluşturulmalıdır. Bir üst yapı olmazsa insanlar birbirilerine zarar verirler. Çünkü **"İnsan insanın kurdudur."** der.
- Hobbes «Leviathan» adlı eserinde mutlak güç ile donatılmış bir devletten bahsetmektedir. Bu da mutlak monarşiye dayalı bir devlet yapısını gündeme getirir.

BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN 15-17. YÜZYIL FELSEFESİNE ETKİLERİ

Rönesans'ın getirdiği bilimsel yöntem şüpheye yer veren, eleştiriye açık, insanın yalnızca zihin eylemlerine, deneyimlerine bağlı yürütülen, doğaya ilişkin tarafsız, güvenilir bilgi elde etme yöntemidir.

Bu yeni bilimsel yöntem, fizik ve matematiğe dayanır.

Bu yeni doğa anlayışı; evrenin Tanrı'nın müdahalesinden uzak, mekanik kanunlara göre makine gibi düzenli çalışan, onu idare eden ilkelerin kesinlikle bilinebileceği temeline dayanır. Yani bu makinenin işleyişi rastlantıya değil, belirli kanunları içeren "determinizm"e dayanır.

Bu bağlamda evren ve doğa, saat gibi işleyen bir makine olarak tasarlanır.

Rönesans insanı, doğaya kendisinden korkulan bilinmez bir şey olarak değil, sırlarına hâkim olup onu kontrol altına almaya çalışan ve ona tutkuyla bakan kişidir.

Rönesans döneminde, bilimsel yöntem ile doğru ve kesin bilgiye nasıl ulaşılabileceği konusunda özellikle iki isim öne çıkmaktadır. Francis Bacon ve Descartes.

Bu dönemde Bacon'un "Bilmek egemen olmaktadır." görüşü önem kazanmış, doğa kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

15-17. YÜZYIL FELSEFESİ (RÖNESANS FELSEFESİ)

15.-17. yüzyıllarda bilimsel çalışmalar ıvme kazanmış ve koskoca Orta Çağ döneminde ulaşılmayan bilgilere nispeten kısa bir dönemde ulaşılabilmektedir. Astronomi, kimya, tıp gibi alanlarda devrim niteliğinde bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler ışığında kilise ve onun öğretileri büyük zarar görmüş akla, deney ve gözleme verilen önem artmıştır.

Orta Çağ'da Dünya, evrenin tam orta noktasıydı ve Tanrı sevgili kullarını evrenin baş köşesine yerleştirmişti. Ama Kopernik'in Güneş merkezli evren sistemiyle birlikte artık bu boş masal geçerliliğini yitiriyordu. Dünya bundan böyle uçsuz bucaksız bir boşlukta küçücük bir gezegenden başka bir şey değildi ve sonsuz olan evrenin sınırları belirlenemeyeceğine göre orta noktası da olamazdı.

15-17. YÜZYILDA ÖNE ÇIKAN BİLİM İNSANLARI

Nicolaus Copernicus (1473-1543)

Modern astronomi ve modern "Güneş merkezli" gök sistemi'nin kurucusudur. Güneş merkezli evren sistemini oluşturmuş ve Kopernik, Aristoteles ve Ptolemaeus'un evren astronomisiyle çarpışmıştır.

Galileo Galilei (1564-1642)

"Doğa adını verdiği-miz kitap matematik diliyle yazılmıştır." diyen Galilei, evreni dilinin matematik olduğunu düşünerek "Descartes" a ilham kaynağı oldu. Teleskopu ilk kez "astronomik amaçlı" olarak gökyüzü çeviren Galilei, Güneş'in lekeleri, Venüs'ün evreleri gibi olguları keşfetti.

Isaac Newton (1642-1727)

Kütle Çekim Teorisi ile metafizığe hiç gerek olmadan evrenin anlaşılabilirliğini ortaya koydu. Ona göre evrende mekanik yasalar işlemekteydi. Ayrıca Newton "Daha ileriye görebildiysem bunu omuzlarımdan baktığım devlere borçluyum." der.

Tümevarım Yöntemi ile özel örneklerden genel önermeye ulaşılır.

Bacon'a göre bugüne kadar insanın doğa karşısında çaresiz ve aciz duruma düşmesinin nedeni, aklının yetersizliği ve doğanın anlaşılacak kadar karmaşık olması değil, yanlış yöntem kullanılmasıdır. Bacon'a göre, doğru yolda yürüyen bir topal, yanlış yoldaki iyi bir koşucudan daha kolay ilerler. Tümevarım yöntemini reddetmiş deney ve gözleme dayalı, tek tek olaylardan genel sonuçlara ulaşmayı amaçlayan tümevarım yöntemi savunmuştur.

Bacon, insanların doğruya ulaşmasını engelleyen ön kabullerin ve ön yargıların olduğunu söyler, bunlara "idol" adını verir ve bu idolleri de dörde ayırır.

Soy idolleri, Mağara idolleri, Çarşı-Pazar idolleri, Tiyatro idolleri.

15-17. YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZLERİ

✦ Matematik ve mantık alanındaki çalışmalarıyla tanınan Leibniz 17. yüzyılın en önemli rasyonalist filozoflarından.

✦ Spinoza'ya göre Tanrı ve evren bir aynı şeydir (panteist). "iki ayrı töz yok" diyerek Descartes'i eleştirir. Ona göre tek bir töz vardır, o da Tanrı'dır. Spinoza da Tanrı, töz, doğa özdeş kavramlar olarak kullanılır. Töz kendi kendisine varolan, başka bir şeye ihtiyaç duymayandır.

Varlık alanında geliştirdiği monadoloji görüşüyle anılır. Ona göre evrendeki her şey ruhani nitelik taşıyan monadların birleşmesiyle meydana gelmiştir. Ona göre bizler mümkün evrenlerin en iyisinde yaşıyoruz.

✦ Spinoza'nın ahlak ile ilgili görüşlerini "Etika" kitabında belirtmiştir. Spinoza "determinist" bir filozoftur. Ona göre özgür irademiz yoktur. Her şey daha önceden belirlenmiştir. Gerçek özgürlük kendi doğamızın zorunluluğunu bilmek ve buna ayak uydurmaktır. Akıl ile tutkulan dizginlemektir.